

Milieu Overleg Duin- en Bollenstreek (MODB) : Vereniging voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Vogel- en Natuurclub Katwijk, Vereniging Dorpsbehoud Noordwijkerhout, Vereniging Betrokken Teylingers, Natuur- en Vogelwerkgroep Bollenstreek Lisse, Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie afdeling Bollenstreek

Aan de colleges van burgemeester en wethouders van Hillegom, Lisse, Noordwijkerhout, Noordwijk, Teylingen en Katwijk

betreft: zienswijze Intergemeentelijk Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek

21 maart 2009

Geachte dames en heren,

Het een prestatie om in vrij korte tijd te komen tot een uitvoerig document waarin over de toekomst van de Duin- en Bollenstreek niet alleen in idealen wordt gesproken, maar waarin ook concrete voornemens zijn verwoord. Door veel facetten te belichten krijgt de lezer een ruime blik op de mogelijkheden, maar ook op de beperkingen voor ruimtelijke ontwikkelingen in onze regio.

Grote waardering heeft het MODB voor het nadrukkelijk uitgesproken streven om de openheid van het landschap te behouden en te versterken. Dit streven vormde indertijd voor de natuur- en milieuorganisaties verenigd in het MODB de reden om veel energie te steken in het proces dat leidde tot het breed gedragen Pact van Teylingen.

Met het noemen van het Pact van Teylingen is meteen ook een belangrijk pijnpunt aangegeven. De werkwijze die tot het Pact voerde en die gekenmerkt werd door de inbreng van allerlei betrokken organisaties, verschilt sterk van het proces dat tot deze ISG heeft gevoerd. Ook inhoudelijk lijkt het Pact waarin afspraken tot 2015 zijn verwoord, nauwelijks nog een rol te spelen.

Bij een aantal punten en beleidskeuzes hebben wij ernstige bedenkingen. In deze zienswijze beperken we ons tot tien punten. Elk punt eindigt met enkele vragen en aanbevelingen. Wij hopen dat u daar de nodige aandacht aan zult schenken en dat als gevolg daarvan de definitieve tekst van de ISG ook voor het MODB acceptabel zal zijn.

Hoogachtend,

J. van Dijk
voorzitter MODB
L. Hellenberghof 32
2202 XT Noordwijk

1. ISG en Pact van Teylingen

Het Pact werd in maart 1996 ondertekend door de gemeenten van de Duin- en Bollenstreek, de provincie Zuid-Holland en tal van maatschappelijke organisaties. Op pagina 13 van het Pact wordt onder *Juridische status* het volgende gezegd:

Het Pact is allereerst een manifest. Daarnaast bestaat het Pact uit een aantal afspraken waaraan de partijen gebonden zijn. De partijen zijn op nakoming van die afspraken aanspreekbaar.

Op pagina 20 van het Pact staat vervolgens dat deze afspraken bindend zijn tot het jaar 2015.

De merkwaardige situatie doet zich nu voor dat een aantal partijen die het Pact van Teylingen ondertekenden (de zes gemeenten) met deze ISG een nieuwe visie op de streek presenteren zonder alle ondertekenaars van het Pact daarbij betrokken te hebben. De Stichting Greenport (de vroegere stichting Hou het bloeiend) heeft gedurende het proces enkele malen nadrukkelijk op dit manco gewezen, maar dit heeft niet geleid tot bijstelling op dit punt.

Deze ISG is bedoeld als *wettelijk bindend planologisch kader* waarbinnen de Greenport Ontwikkelings Maatschappij (GOM) goed kan opereren (pagina 5). Uit deze ISG blijkt echter nergens dat is nagegaan of het voorgenomen beleid en de voorgestelde projecten passen in de afspraken van het Pact van Teylingen.

Omdat het Pact van Teylingen nog steeds van kracht is, had er volgens ons *vooraf* overleg gevoerd moeten worden met alle partijen die het Pact ondertekenden. Het minste zou toch wel geweest moeten zijn dat de overige partijen uitvoerig geïnformeerd werden over de nieuwe koers die was ingeslagen en over de werkwijze die hierbij gekozen was.

Alleen in het stuk dat in oktober 2008 aan de gemeenteraden werd voorgelegd, getiteld *Concept raadsvoorstel Samenwerkingsovereenkomst GOM* is iets over die andere partijen te lezen. In punt 10 van die notitie wordt de Stichting Greenport voorgedragen als adviseur van de GOM. Verder worden enkele organisaties genoemd, “waarvan de inbreng uiteraard ook van belang is.” Tenslotte wordt in één zin iets gezegd over de rol van de Stuurgroep Pact van Teylingen. Het MODB vindt dit alles volstrekt onvoldoende.

Het MODB vraagt om duidelijk aan te geven:

- welke betekenis nog aan het Pact van Teylingen wordt toegekend
- welke voornemens op gespannen voet staan met afspraken uit het Pact
- hoe zal worden omgegaan met organisaties *waarvan de inbreng uiteraard van belang is*.
- welke rol de Stuurgroep Pact van Teylingen zal hebben in de nieuwe structuur die ontstaat na realisatie van de Greenport Ontwikkelings Maatschappij (GOM).

2. Betrokkenheid MODB

Achterin het *Ruimtelijk Streefbeeld 2030*, het document dat aan deze ISG vooraf ging, werd het MODB genoemd als “*nadere betrokkene*” hoewel in het voortraject van dit document niet eenmaal contact met het MODB was gezocht. De vermelding als “*nadere betrokkene*” suggereert ten onrechte dat het MODB bij de voorbereiding betrokken is geweest en dat het MODB dit document ondersteunt.

Na het openbaar worden van het *Ruimtelijk Streefbeeld 2030* werd aan de projectleider meegedeeld het met bepaalde zaken beslist niet eens te zijn en de vermelding van *Betrokkene* niet op prijs te stellen. Ondanks deze mededeling wordt het MODB in deze ISG weer bij “*Betrokkenen*” genoemd. Enige vorm van overleg in de periode tussen het uitbrengen van het *Ruimtelijk Streefbeeld 2030* en het uitbrengen van de ISG vond evenwel niet plaats. Sterker nog, er werd ook geen prijs gesteld op ons commentaar op het *Ruimtelijk Streefbeeld 2030*.

Dat commentaar, zo werd ons meegedeeld, kon worden ingebracht als het *Ruimtelijk Streefbeeld 2030* was omgewerkt tot een ISG en deze ISG door de gemeenten vrijgegeven zou worden voor inspraak. Dat moment is dus nu pas aangebroken.

Werd het MODB dus niet bij de beraadslagingen betrokken, van zijn kant heeft het MODB wel geprobeerd contact met de projectleiding te leggen. Dat werd gedaan door de Regiovisie onder de aandacht van de projectleiders te brengen. Als agendalid van het Greenporthouse-overleg (het ambtelijk vooroverleg) werd ons duidelijk dat er gewerkt werd aan een nieuw, belangrijk beleidsdocument. Het MODB heeft toen tweemaal gevraagd om de **Regiovisie** bij de planvorming te betrekken en dit stuk te plaatsen op de lijst van relevante stukken.

De **Regiovisie Groen, water en landschap Duin- en Bollenstreek** is een stuk dat in 2006 werd opgesteld door het Zuid-Hollands Landschap, Stichting Duinbehoud en het MODB, drie partijen die ook het Pact van Teylingen hebben ondertekend. Bovendien werd het stuk ondersteund door het Cultuurhistorisch Genootschap Duin- en Bollenstreek. In dit stuk geven de genoemde organisaties aan welke delen van de regio voor hen belangrijk zijn op het gebied van natuur en landschap.

Deze nota werd aangeboden aan de Stuurgroep Pact van Teylingen. De Stuurgroep besloot op 16 november 2006 de *Regiovisie* te accepteren als sectordocument, wat inhoudt dat dit stuk gebruikt zal worden als bouwsteen bij verdere ontwikkelingen in de regio.

Aan twee schriftelijke verzoeken (28 februari 2008 en 28 maart 2008) aan de projectleiding om de *Regiovisie* op de lijst van relevante documenten te plaatsen, werd zonder opgaaf van redenen geen gehoor gegeven.

Men kan het MODB verwijten dat hierna niet opnieuw geprobeerd werd invloed op de gang van zaken uit te oefenen. Intern werd besloten verder geen stappen richting projectleiding meer te nemen en af te wachten hoe de resultaten van het ingezette proces zouden zijn.

Het MODB vraagt om in de definitieve tekst van de ISG een paragraaf op te nemen waarin is te lezen hoe het proces gestuurd werd en welke partijen hierbij daadwerkelijk betrokken zijn geweest.

3. Plannen, uitvoeringsagenda en planning

In de ISG wordt een bonte verzameling van plannen en projecten gepresenteerd. Het gaat hier soms om zaken die regionaal spelen, maar ook om kleine, plaatselijke projecten. Hierbij wordt niet vermeld in welke fase van uitvoering deze plannen verkeren. Zo worden voornemens uit het Pact van Teylingen herhaald die nog steeds op uitvoering wachten (ecologische verbindingen), worden projecten genoemd die in de uitvoeringsfase verkeren (Middengebied Noordwijk, weidevogelgebied Elsbroekerpolder), komen projecten langs waarover nog stevige discussie plaatsvindt (Masterplan Keukenhof) en verschijnen projecten die zelfs nog niet in gemeentelijke structuurvisies worden genoemd. Zo rept de in augustus 2008 verschenen *Ruimtelijke Structuurvisie Noordwijk 2030* met geen woord over de hier genoemde plannen voor de Hoogewegpolder en het volkstuintenplan Noordwijk-Noord.

De onduidelijkheid wordt vergroot door het bestaan van een Uitvoeringsagenda. Op pagina 51 wordt meegedeeld dat deze projectenlijst niet openbaar is. Verder wordt gezegd dat deze lijst geen status heeft en enkel dient als aanzet voor het eerste meerjarenprogramma van de op te richten Greenport Ontwikkelings Maatschappij.

Het opvallende is evenwel dat sommige projecten nadrukkelijk uit deze agenda worden gelicht en deel uit maken van deze wel openbare ISG. Voorbeelden hiervan zijn:

- waterberging Polder Hoogeweg

- omspuiten van De Blink
- bedrijventerrein Pastoorslaan
- project Geestwater in Lisse

De meeste projecten die in de tekst van de ISG worden genoemd zijn op de kaarten terug te vinden. Bij andere is dat niet het geval. Zo wordt gesproken over nieuwe landgoederen, het realiseren van “500 offensiefwoningen buiten de contouren” (p. 40) en het saneren van oude glasopstanden. Hierbij wordt niet gezegd waar deze projecten gerealiseerd zullen worden en hoe omvangrijk het ruimtebeslag zal zijn. Bij de nieuwe landgoederen duikt weliswaar de Zwitterpolder op als mogelijke locatie, maar of dit de enige locatie is, wordt niet meegedeeld. Vermoedelijk is hierover meer te lezen in de genoemde Uitvoeringsagenda. Voor het niet opnemen van locaties en het niet noemen van oppervlaktes zullen ongetwijfeld redenen aan te voeren zijn, maar het verhindert wel een goede beoordeling van wat de GOM straks wil ondernemen.

Op de kaarten staan ook enkele projecten die niet in deze ISG genoemd worden en blijkbaar wel in de (niet openbare) Uitvoeringsagenda besproken worden. Zo is te zien dat aan omspuiting van grasland wordt gedacht in Trappenberg-Noord en bij Laag-Teylingen. Blijkbaar zijn dit de *enkele kleinere locaties in het gehele gebied* die op pagina 29 worden genoemd.

De onduidelijkheid over de vele projecten wordt versterkt door het ontbreken van een tijdsplanning. Nu moeten we het doen met opmerkingen als “op de korte termijn levert sanering onvoldoende op.” Ook een opmerking als “tijdelijke krimp van het bollenareaal moet mogelijk zijn” laat iets doorschemeren hoe over de planning wordt gedacht.

In de ISG wordt een veelheid aan voornemens en plannen genoemd, waarvan sommige reeds grotendeels zijn uitgevoerd, terwijl andere het stadium van het luchtballonnetje nog niet zijn ontstegen. Het MODB vraagt hierin meer structuur aan te brengen. Verder is ons niet duidelijk geworden welke status deze projecten krijgen als de gemeenteraden de ISG accepteren. Op pagina 48 is namelijk te lezen dat een gemeente pas het bestemmingsplan kan wijzigen indien het project voldoet aan deze ISG. Betekent “voldoet” hier hetzelfde als “wordt genoemd”?

Het MODB kan begrip opbrengen voor het niet openbaar maken van de Uitvoeringsagenda, maar verwacht dan wel dat uit de tekst van de ISG een goed beeld ontstaat van wat de GOM straks gaat ondernemen. Verder moet het mogelijk zijn in grote lijnen aan te geven aan welke tijdsplanning wordt gedacht. Nu al kon uit de mond van een wethouder RO worden opgetekend dat alle projecten die met natuur te maken hebben als laatste aan bod zullen komen.

4. Graslanden

Veel van de in deze ISG genoemde projecten (bijv. woningbouwlocaties, bedrijventerreinen, parkeerplaats Keukenhof) zullen gerealiseerd moeten worden op bollengrond. Tegelijkertijd wordt gesteld dat ten behoeve van de hyacintenteelt 2625ha eerste klas bollengrond behouden moet blijven.

In deze ISG wordt gesteld dat de oppervlakte eersteklas bollengrond in stand gehouden zal worden door een goed compensatiebeleid uit te voeren. Hierin speelt het rapport van de commissie Heijkoop (februari 2007) een belangrijke rol. Over de eerste voorkeur van de commissie Heijkoop (paardenweitjes benutten, opruimen van verspreid liggend glas, verplaatsen van glas) wordt opgemerkt: “kost te veel en gaat te langzaam.” Daarom wordt in deze ISG vooral ingezet op het omspuiten van graslanden.

Het kunnen realiseren van allerlei projecten op bollengrond hangt dus sterk af van het vinden van graslanden die kunnen worden omgespoten. Men zou mogen verwachten dat er na deze constatering een zorgvuldig samengestelde paragraaf volgt over de graslanden in onze regio. Dat is helaas niet het geval.

Paragraaf 4.4. begint met onjuistheden te vermelden over de afname van het graslandareaal. Zo wordt de belangrijkste oorzaak niet genoemd. De oppervlakte met grasland is namelijk vooral afgenomen door het omspuiten van grasland tot bollengrond. Hierdoor verdwenen vrijwel alle graslanden in de strandvlaktes zoals de Hogeveensepolder, de Zilkerpolder en de Noordzijderpolder. Door ingrijpen van de provincie Zuid-Holland (1992) en vanwege de ondergrond van bepaalde gebieden (de Klei) zijn er gelukkig nu nog graslanden in de Bollenstreek aanwezig.

Verder is het een misvatting te veronderstellen dat door het geven van een natuurbestemming graslanden verdwenen zijn. De gebieden die in het *Natuurgebiedsplan* van de provincie Zuid-Holland zijn aangewezen als natuurgebied in onze regio zijn graslanden zoals de Polder Hoogeweg, het Paardenkerkhof en het grasland bij Sancta Maria. In deze gebieden zal via beheersovereenkomsten gestreefd worden naar natuurvriendelijk graslandbeheer waarbij weidevogels en graslandflora meer mogelijkheden krijgen. Het blijven dus graslanden. Vervolgens volgt een keuze van omspuitlocaties. Dit lijstje is een selectie uit een langere lijst in de (niet-openbare) Uitvoeringsagenda behorende bij deze ISG. Het lijstje wekt de indruk dat niet onderzocht is of genoemde graslanden binnen de **Ecologische Hoofdstructuur** liggen en dat bij de afweging ook de **cultuurhistorische waarden** niet of nauwelijks zijn meegewogen (Leeuwenhorst en Keukenhof).

Het MODB heeft reeds in mei 2007 in een brief aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland aangegeven dat het grasland van Leeuwenhorst een slechte keuze is. Het MODB deed dat als reactie op het rapport van de commissie Heijkoop waarin ook het grasland van Leeuwenhorst als mogelijke omspuitlocatie werd genoemd. In diezelfde brief aan GS werden ook enkele alternatieve locaties genoemd waar natuur en cultuurhistorie beduidend minder gewicht in de schaal leggen.

Het MODB vindt het merkwaardig dat bij dit belangrijke punt, waar in deze ISG zoveel van afhangt, met geen woord wordt gerept over het **besluit van Provinciale Staten van Zuid-Holland** waarin een verbod wordt afgekondigd om de zogenaamde A+ graslanden om te spuiten. In het *Ruimtelijk Streefbeeld 2030* werd dit besluit wel genoemd, maar werd gezegd dat hiermee in de verdere planvorming geen rekening kon worden gehouden. Blijkbaar is de projectleiding er van uitgegaan dat dit omspuitverbod in de maanden tussen *Ruimtelijk Streefbeeld 2030* en het uitbrengen van deze ISG wel zou worden opgeheven.

Tenslotte nog een laatste opmerking hierover. De oppervlakte grasland die voor compensatie in aanmerking kan komen, is volgens het MODB zeer beperkt. Zet men hier te veel op in dan is ernstige aantasting van het landschap het gevolg. Hierop een visie voor de lange termijn baseren, is zeer riskant. Uit de discussies in de gemeenteraden over het wel of niet vrijgeven voor inspraak van deze ISG, is nu al gebleken dat het buitengewoon moeilijk zal worden om de hier genoemde locaties als compensatiegebied te benutten.

<p>Graslanden vormen een wezenlijk deel van de Duin- en Bollenstreek. De mogelijkheden om A+ graslanden om te spuiten tot bollengrond zijn zeer beperkt. Het MODB verwacht daarom dat een herstructureringsplan dat vooral gebaseerd is op de mogelijkheid om graslanden om te zetten in bollengrond, weinig kans van slagen heeft. De conclusie zal moeten zijn dat sanering van het bollengebied prioriteit heeft en dat kritischer gekeken moet worden naar voorgenomen projecten op bollengrond, zoals parkeerplaats Keukenhof, nieuwe woningbouwlocaties en bedrijventerreinen.</p>
--

5. Landschapspectief

Met MODB kan begrip opbrengen voor het aanbrengen van een zonering waarbij drie zones worden onderscheiden. Bij de eerste zone is “uitbreiding van bebouwing op locatie in principe mogelijk”. De ISG onderscheidt hier twee gebieden. Met een deel van de polder Berg en Daal hebben wij niet zoveel moeite, maar het meer oostelijk gelegen gebied vinden wij te ruim bemeten. Het gebied tussen de Herenweg en de Oude Herenweg verdient vanwege de landschappelijke kwaliteit opgenomen te worden in de tweede categorie.

Met de Hogeveense Polder (gemeente Noordwijkerhout) is het merkwaardig gesteld. In deze polder moet de openheid vergroot worden, maar vrijwel de gehele rand van deze polder is aangewezen als verdichtingszone. Het uitzicht op deze fraaie open polder vanaf de wegen rondom is nu al minimaal. Veel valt hier niet meer te verdichten. Het is juist wenselijk om op enkele punten een mogelijkheid te creëren om vanaf de weg de openheid van deze polder te kunnen ervaren. Goede punten wat dat betreft zijn de molen langs de Leidse Vaart en een plaats bij of op de storthoop langs de Tespellaan. Het bovenstaande geldt ook voor de verdichtingszone langs de Boekhorstpolder. Deze open graslandpolder is alleen zichtbaar vanuit de trein, maar niet of nauwelijks vanaf de aangrenzende wegen.

Van groot belang voor de beleving van het open bollenlandschap met fraaie zichtlijnen vinden wij de Zilker Polder tussen de trekvaart en Zilkerbinnenweg.

Tweemaal wordt opgemerkt dat het landschap rond de Keukenhof in tact zal blijven, terwijl op pagina 44 te zien is dat dit gebied als zoekgebied voor een nieuwe oost-west verbinding wordt opgevoerd. Op pagina 25 is bovendien te lezen dat het Masterplan Keukenhof ondersteund moet worden. Dit plan voorziet echter in een grote parkeerplaats op bollengrond die het landschap aan de oostzijde van de Keukenhof zal aantasten.

In het Pact van Teylingen is bij afspraak A1 een kaart opgenomen waarin het bollengebied ten noorden en ten oosten van de Keukenhof wordt aangewezen als bijzonder waardevol gebied waar geen kassen, ook niet als ondersteunend glas, geplaatst mogen worden. Zeker het gebied tussen de Keukenhof en de Hyacintenaan had een hogere graad van bescherming moeten krijgen.

Het MODB heeft begrip voor het aanbrengen van een zonering voor wat betreft het al of niet toestaan van uitbreiding van bedrijfsgebouwen. Deze uitbreiding zal echter aan bepaalde voorwaarden gebonden moeten zijn. Het nu gepresenteerde perspectief is echter te grof, terwijl bepaalde gebieden te laag gewaardeerd worden. Bovendien is niet aangegeven hoe zichtlijnen vanaf de wegen ervaren kunnen worden.

6. Natuur

Voor de inwoners van de Duin- en Bollenstreek vormen de duinen en het strand het belangrijkste natuur- en recreatiegebied. De ISG toont wel een foto van een fraai duinlandschap, maar rept er verder met geen woord over. Het was duidelijker geweest als in de ISG in navolging van de *Regionale Structuurvisie* van Holland-Rijnland onderscheid was gemaakt tussen de Kustzone en de Bollenstreek. Nu is op pagina 5 te lezen dat de ISG betrekking heeft op het gehele buitengebied van de zes Greenportgemeenten. Dat is in deze ISG niet het geval. Het grootste deel van het Noordwijkse buitengebied (duinen) valt buiten het plangebied evenals delen van Katwijk en Noordwijkerhout.

Wat verder opvalt is dat nadrukkelijk over nieuwe natuur wordt gesproken. Deze nieuwe natuur wordt vooral gerealiseerd in de ecologische verbindingzones. Voorwaarde hierbij is dat de nieuwe natuur vrij toegankelijk is en gecombineerd wordt met recreatie. Ook wordt de ontwikkeling van nieuwe natuur genoemd als compensatie voor de graslanden die verloren zullen gaan door het omspuiten tot bollengrond. Gelukkig worden op pagina 30 nog enkele

opmerkingen gemaakt over de intrinsieke waarde van natuur en de noodzakelijke vergroting van biodiversiteit. Toch ligt de nadruk hier veel te sterk op het uitgangspunt: nieuwe natuur kan er alleen maar komen in combinatie met andere functies en als compensatie voor verdwenen graslanden.

Het ware juist geweest om hier aan te sluiten op wat over natuur en ecologische verbindingen reeds in het *Pact van Teylingen* en het *Landschapsbeleidplan Duin- en Bollenstreek* staat geschreven. Nu wordt de indruk gewekt (en in diverse gemeenteraden ook zo ervaren!) dat in deze ISG erg veel aandacht naar natuur uitgaat, terwijl het grotendeels gaat om herhaling van reeds vastgelegde afspraken waaraan nu meerdere voorwaarden worden gekoppeld.

Het realiseren van ecologische verbindingzones verloopt erg moeizaam. Combineren met andere functies zoals recreatie kan in sommige situaties een middel zijn om het doel te bereiken. Hierbij moet echter nooit uit het oog worden verloren waarvoor die ecologische zone was bedoeld.

De plannen met nieuwe natuur krijgen een bijzondere invulling in Polder Hoogeweg en de Roodemolenpolder. In eerstgenoemde polder zal 47 ha plas-dras gebied worden aangelegd en in de tweede polder zal onder andere 7 ha water gerealiseerd worden.

Het MODB kan zich hier niet achter stellen. Polder Hoogeweg is een belangrijk weidevogelgebied met grote landschappelijke waarden en is om die reden opgenomen in het *Natuurgebiedsplan* van de provincie Zuid-Holland. Een bestemming met 47 ha waterberging en recreatief medegebruik druist in tegen wat met deze polder als weidevogelgebied is bedoeld. In de Roodemolenpolder werd indertijd als compensatie voor de aanleg van de zuidelijke randweg van Voorhout, een graslandgebied met agrarisch natuurbeheer aangewezen. Bij een herinrichting moet dit op de een of andere manier zijn terug te vinden.

Het MODB dringt er op aan om de ecologische verbindingen uit het provinciale rapport *Ecologische Verbindingen in Zuid-Holland* (1996) en die zijn overgenomen in het *Pact van Teylingen*, aan te leggen zoals ze zijn bedoeld en terughoudend te zijn met het toevoegen van andere functies. Dat laatste geldt in versterkte mate voor het weidevogelgebied Polder Hoogeweg.

7. Toerisme en recreatie

Wat hierover wordt gezegd komt nogal fragmentarisch en weinig samenhangend over. De duinen en het strand als belangrijke recreatiegebieden worden nauwelijks genoemd. Wandelen als belangrijke recreatieve bezigheid is zelfs helemaal niet terug te vinden. Juist de duinen en de landgoederen bieden hiertoe prachtige mogelijkheden en ook het wandelen in agrarisch gebied had hier een plaats kunnen krijgen. De samenstelling van de projectenlijst waarmee paragraaf 4.2 wordt besloten, wekt de indruk dat elke gemeente hier enkele punten van het eigen verlanglijstje mocht noemen. Gelukkig wordt ook gezegd dat er een integrale toekomstvisie toerisme Duin- en Bollenstreek moet komen.

Het MODB is voorstander van een samenhangend beleid ten aanzien van toerisme en recreatie waarbij op verantwoorde wijze rekening wordt gehouden met natuur en landschap. In dit verband hebben wij grote moeite met de hier genoemde plannen in de Zwetterpolder, de Roodemolenpolder en de Hoogewegpolder. Verder pleiten wij voor meer aandacht voor wandel- en fietsrecreatie.

8. Bollenareaal

Door het Pact van Teylingen te ondertekenen heeft het MODB laten blijken ook voor het handhaven van de bollenteelt in onze regio te zijn. Het handhaven van een vastgelegd bollenareaal zorgt er in ieder geval voor dat heel zorgvuldig naar uitbreidingsplannen buiten de contouren gekeken zal moeten worden. Wat dat betreft vormt handhaving van het bollenareaal een rem op ontwikkelingen die het open landschap aantasten.

Handhaving van het bollenareaal kan andere ontwikkelingen in de weg staan. Ontwikkelingen waarbij bollengrond verloren gaat worden afhankelijk gemaakt van het vinden van compensatie. Dit woord speelt in deze ISG dan ook een grote rol. Vanzelfsprekend wordt dan ook het rapport van de commissie Heijkoop genoemd, dat in opdracht van Gedeputeerde Staten werd opgesteld.

Hoewel in het rapport van de commissie Heijkoop *paardenweitjes* nadrukkelijk bij de eerste voorkeur worden genoemd, is hierover in de ISG niets terug te vinden en, naar wij gehoord hebben, ook niet in de Uitvoeringsagenda. Misschien is dit gedaan vanuit een gevoel van onmacht. Immers de paardensport is populair en het zal niet meevallen een bollenkweker te bewegen om zijn paardenwei weer om te zetten in bollengrond. Toch had in deze ISG iets over paardenweitjes moeten staan. Zelfs over de ongewenste uitbreiding van het aantal paardenweitjes wordt niets gezegd. Zo zou aan de gemeenten gevraagd kunnen worden om via bepalingen in het bestemmingsplan te verhinderen dat nog meer bollengrond wordt omgezet in een paardenwei. Onze indruk is dat deze functieverandering, gelet op de groei van het aantal paardenweitjes in het bollengebied, nu moeiteloos gerealiseerd kan worden. Mochten gemeenten dergelijke bepalingen reeds kennen, dan wordt het hoog tijd een goed handhavingsbeleid te voeren.

Het tweede punt wat het bollenareaal betreft, heeft betrekking op een functieverandering binnen de sector zelf. In de ISG wordt gesteld dat bollengrond gecompenseerd moet worden als deze verloren gaat door 'rode' functies als woningbouw, bedrijventerreinen en parkeerplaatsen.

Niets wordt gezegd over het verloren gaan van bollengrond door het geven van een andere agrarische functie. Er zijn kwekers die *vaste planten* telen in het kader van de wisselteelt, maar er zijn ook kwekers die geheel op vaste planten zijn overgestapt en op deze wijze oppervlakte aan het bollenareaal onttrekken. Hoewel lelies ook tot de bolgewassen worden gerekend, zijn er kwekers die tegenwoordig vrijwel uitsluitend lelies kweken en zich niet langer toeleggen op tulpen, narcissen en hyacinten.

Kortom ook met het strak volgen van het compensatiebeginsel ten aanzien van 'rode' functies, zal het areaal van 2625 ha moeilijk te handhaven zijn. De oppervlakte grasland die geschikt is voor omspuiten is zeer beperkt en bovendien wordt de oppervlakte van 2625 ha 'van binnen uit' uitgehold door bovenomschreven functieveranderingen.

Het MODB dringt er op aan om in navolging van het rapport van de commissie Heijkoop te onderzoeken of het mogelijk is paardenweitjes om te zetten in bollengrond. Ook zal moeten worden voorkomen dat nog meer bollengrond de bestemming paardenwei zal krijgen.

De GOM zal een grondbalans bijhouden wat betreft het bollenareaal. Het MODB vraagt daarbij ook scherp te letten op de oppervlakte waarop niet langer bollen maar jaar in jaar uit vaste planten worden geteeld. Dit zal een reële kijk op het beschikbare bollenareaal bevorderen.

9. Woningbouw

Binnen de huidige streekplancontouren kunnen volgens de ISG nog duizenden woningen worden gerealiseerd. Genoemd worden de gemeenten Lisse, Noordwijkerhout en Hillegom. In dit lijstje missen we de gemeente Teylingen met nog veel ruimte aan de westkant van Voorhout, de gemeente Noordwijkerhout (terrein van Sint Bavo) en de gemeente Noordwijk (terreinen van Willem van den Bergh en Sancta Maria). Als deze locaties om welke reden dan ook bewust niet genoemd zijn, verdient het aanbeveling de reden hiervan wel te vermelden. Behalve de drie voorgestelde nieuwbouwlocaties buiten de contouren (Bronsgeest, Geestwater en Pastoorslaan) zullen nog meer woningen buiten de contouren worden gebouwd:

- 500 offensiefwoningen
- 70 ruimte-voor-ruimte woningen
- 100 landgoedwoningen.

Op p. 30 wordt gesproken over nieuwe landgoederen met openbaar groen, terwijl op p. 41 sprake is van “zogenaamde landgoedwoningen” op een kavel van 800 ca. Waar de offensiefwoningen zullen komen wordt niet vermeld, maar over de plaats van landgoederen/landgoedwoningen wordt gezegd (p. 31) dat hiervoor de Zwetterpolder en het Keukenhofgebied in aanmerking komen. Deze plannen lijken slecht doordacht. Bij de Zwetterpolder zal dit ten koste gaan van bollengrond of grasland (dat volgens deze ISG omgespoten dient te worden) en bij de Keukenhof gaat het om bouwen in de **Ecologische Hoofdstructuur**.

Vermoedelijk is de wil om landhuizen te bouwen voortgekomen uit de behoefte om de GOM geldmiddelen te verschaffen. Landhuizen op plaatsen als de Zwetterpolder en de Keukenhof tasten echter op onverantwoorde wijze het landschap aan, terwijl de GOM zich sterk wil maken voor behoud en versterking van het landschap.

Het MODB is van mening dat er voor nieuwe landgoederen op bollengrond of grasland geen plaats is in onze regio. Op de locaties Willem van den Bergh, Sancta Maria, Sint Bavo en Nieuw-Valkenburg is ruim voldoende plaats voor de duurdere woningbouw.

10. Glastuinbouw

Evenals in het Pact van Teylingen wordt ook in deze ISG betoogd dat de verspreid liggende glastuinbouwbedrijven (gespecialiseerd glas) in de Bollenstreek moeten worden overgeplaatst naar de bestaande gebieden Rijnsburg en Rooversbroekpolder. Van dit lovenswaardige streven is tot nu toe niets terecht gekomen. In deze ISG wordt niet duidelijk gemaakt waarom het in de nabije toekomst wel zal gaan lukken. Kan de GOM straks beschikken over financiële steun van de Provincie Zuid-Holland?

Verder willen wij er nogmaals op wijzen dat van de uitbreidingsmogelijkheden die in het Pact werden genoemd maar zeer ten dele gebruik is gemaakt. In de Rooversbroekpolder werd vrijwel geen nieuw glas gerealiseerd en van de in het Pact aangegeven locaties C, B, D en A (de volgorde was ook vastgelegd) bij Rijnsburg werd slechts de helft benut. Bovendien kwam de revitalisering van het oude Rijnsburgse kassengebied nauwelijks van de grond. Het gevolg is geweest dat dit gebied nu een hoge dichtheid aan leegstaande kassen en paardenweijtjes heeft en dat luxe woningbouw het gebied binnensluipt.

Het MODB vraagt om aan te geven op welke wijze bestaande glastuinbouwbedrijven buiten de genoemde concentratiegebieden naar die concentratiegebieden verplaatst kunnen worden. Tevens dringt het MODB aan op het ontwerpen van een totaalplan voor de herstructurering van de glastuinbouwgebieden van Rijnsburg, Zijlhoek/ de Woerd en Rooversbroekpolder.